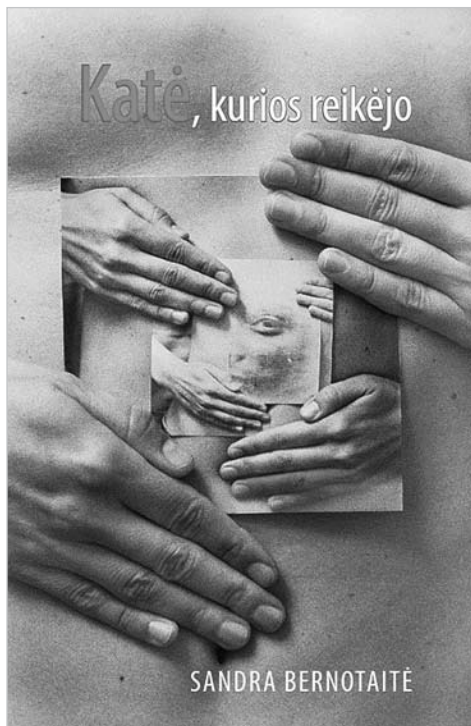

TEISĖ Į SAVIRAIŠKĄ, ARBA MOTERIS VAIZDUOJA MOTERIS

Rūta Lazauskaitė

Pagal patarlę – *Gera pradžia – pusė darbo*. Šios knygos pradžia ir priešistorė – ypatingai geri. Naujos autorės debiutinis kūrinys buvo pastebėtas (Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos išrinkta 2010 m. geriausia PK – *pirmąja knyga*, gauta Augustino Griciaus premija), antrąjį puošia meniškas, subtilus viršelis, pati

Dailininkas Sandra Bernotaitė

Sandra Bernotaitė,
KATĖ, KURIOS REIKĖJO: Romanas,
Šiauliai: Jovaro tiltai, 2013, 345 p., 1000 egz.

knyga – maloni laikyti rankoje. Atvarto tekstas – sujau-dinantis ir tvirtai patraukiantis nuoširdumu bei svars-tomų klausimų aktualumu kiekvienam, nešančiam suaugusiojo žmogaus problemų našta: „Nelengva pa-sakoti balsu moters, niekuo ypatingai neišsiskiriančios, negražios, tylinčios. Kaip įdomiai rašyti apie tokią vei-kėją, kurios gatvėje niekas nepastebi, kuri mokyklos ar darbovietės fotografijose slepiasi už kitų nugarų ir at-mintyje išblunka pirmoji, nes ir jos vardo niekas nepa-mena? [...] Niekuo neypatinga veikėja berašant mano akyse ėmė keistis [...], paaiškėjo ir pagrindinis klausi-mas, kurį norėčiau iškelti tiek sau, tiek skaitytojui. Kas mus palaiko, kodėl nepasiduodame ir toliau gyvena-me, išveriname?“ Šią egzistenciniams klausimams atvi-rą knygą lydi ir geri atsiliepimai recenzijose: tai kažkas „naujo lietuvių literatūros padangėje. Turiu pasakyti, kad nenusivyliau – romanas lengvai skaitomas, gana intriguojančiai vystomas siužetas, apsieita be banalių išvedžiojimų apie meilę“¹ ir pan.

Visa tai džiugina savaime, be to, romaną *Katė, ku-rios reikėjo* išleido nauja, didelių ambicijų (ne kieky-bės prasme) turinti leidykla *Jovaro tiltai*. Šios leidyklos, įkurtos kartu su savo vyru, interesus Sandra Bernotaitė apibrėžia taip: „Norėtume pasiekti tokį skaitytoją, kuris nedaro nuolaidų, nesako „kaip lietuviškai literatūrai, tai neblogai““². Ji reflektuoja lietuvių leidybos lauko problemas, naujų autorių ir geros literatūros klausimą, kritiškai vertina esamą situaciją: „Reta lietuvių litera-tūros naujiena mane tenkina, tačiau, kaip ir dauguma Lietuvos skaitytojų, laukiu kokybiškos prozos, manau, kad jos trūksta ir labai reikia. [...] Tyrinėdama Lietu-vos leidybos industriją pastebėjau, kad niekas nauju

¹ Edita Petkūnaitė, „Posovietinė moteris ar katė?“, in: bernar-dinai.lt/straipsnis/2013-12-16-recenzija-edita-petkunaite-po-sovietine-moteris-ar-kate/111676.

² Lina Neverbickienė, „Rašytoja Sandra Bernotaitė ir katė, kurios reikėjo“, in: <http://www.15min.lt/naujiena/kultura/asmenybe/rasytoja-sandra-bernotaitė-ir-kate-kurios-reikėjo-285-368651>.

autoriumi nesidomi [...], tačiau bet kurį autorių mieliai išspausdins tuo atveju, jeigu bus iš anksto apmokėtos leidybos išlaidos. [...] Taigi leidyklos nei rizikuoja, nei yra suinteresuotos rasti naujų autorių, ypač jeigu jų kūryba nežada komercinės sėkmės. [...] Tiesą sakant, apsiklausinęs paaiškėjo, kad nė viena lietuvių leidykla tarp autorių neturi gero vardo³. Todėl *Jovaro tiltai* kels sau aukštus reikalavimus, o kol kas dalijasi mintimis apie ateities perspektyvą ir iššūkius, kuriuos reiks priimti – leidykla „orientuosis į gerą šiuolaikinę lietuvių literatūrą ir bandys pritraukti išrankų lietuvių skaitytoją. [...] Ne paslaptis, jog dabar rašytojo stereotipas yra toks: nesuprantamai veblenantis lunatikas ar alkoholikas, nieko nedirbantis, tik laukiantis mūzos ir pašalpų bei apdovanojimų. Būsimoji rašytojų karta nebus tokia ir jai reikia ruošti dirvą jau dabar⁴. Pirmasis leidyklos „kūdikis“ – romanas *Katė, kurios reikėjo* – rašytojos teigimu, „nėra pramoginis, po sacharino apvalkalu – karti piliulė, kurią tik taip ir įmanoma nuryti⁵. Tokią knygą į rankas imame su smalsumu ir dar didesniu susidomėjimu – kokie jaunųjų tekstai mus supa ir kokias vertybes jie skelbia? Kokia literatūrinė karta formuojasi iš tų, kurie mokyklas baigė jau nepriklausomoje Lietuvoje?

Pasirodžius Gabijos Grušaitės *Neišsipildymui*, buvo kalbama apie tai, kad romanas nėra aktualus – sprendžia labai neskaitlingo socialinio sluoksnio (ir tik tam tikro amžiaus) žmonių problemas, koncentruojasi į ne visiems išskylančią tapatybės (apsisprendimo dėl lytinės orientacijos) aspektą, tuo nusigręžiant nuo „statistinio“ skaitytojo. Tuo tarpu Bernotaitės romane – nors realizuojamas kalbėjimas iš moters perspektyvos – deklaruojamas būtinis, bendražmogiškas universalumas („Kur iš tiesų slypi žmogaus stiprybė?“, – atvarto tekstas). Vis dėlto kūriniai ir panašūs – šiame taip pat dažnai skamba žodis „išsipildymas/neišsipildymas“.

Pasaulyje daugėja žmonių, užaugusių tik su vienu iš tėvų, stokojančių patirties apie lyčių vaidmenis šeimoje ir to pasekmes ragaujančių savo pačių kuriamuose santykiuose. Šiame kontekste tekstai, susikoncentruojantys į bendravimo poroje temą, tampa vis svarbesni. Virga ir yra toks personažas, vaikas, augęs „be vyriško kvapo namuose“. Nuoširdžiu autorės įsitikinimu, „yra nemažai vyrų, kurie domisi moterimis, jų seksualumu, vidiniu gyvenimu, elgesio logika, todėl [...] romanas gali būti ir jiems aktualus“⁶.

Tiek apie *gerą pradžių* ir ambicijas. Dabar – apie rezultata, kuris pribloškia savo lėkštumu ir zoologine vyrų/moterų klasifikacija, liguistomis nuostatomis („Vyrų ir moterų nieko neturi bendra. Tik moterų ir jų vaikai“, p. 149) bei problemų sprendimų būdu („Jeigu norisi, kad namie būtų dar viena gyvybė, įsileisk katę“, p. 293).

Apie ką yra Bernotaitės romanas? Apie *gyvenimą*, nes joks kitas žodis nėra tinkamas nusakyti tai „puokštei“ problemų, kurias rašytoja į glėbį įduoda jos knygą atsivertusiam skaitytojui. Ir ši puokštė tokia nepakeliamai, kaip nepakeliamas yra gyvenimas pagrindinei herojei ir romano pasakotojai Virgai – visos psichologinės traumos ir socialinės nelaimės sutelktos į šios glėžnos herojės gyvenimą: tėvo trūkumas, vaikystė be motinos atokiame vienkiemyje, močiutės patyčios vaikystėje ir bendraamžių – paauglystėje, totali vienatvė, bjauri išvaizda, motinos despotiškumas, seksualinis patėvio smurtas, menkai apmokamas darbas, veidmainiaujančios bendradarbės, „raudona“ motinos praecitis ir alkoholizmas, sugyventinio apgavystės ir buitinis smurtas, neapykanta sau, nemiga, priklausomybė vaisiams, patėvio persekiojimas, darbo ir buto netekimo grėsmė, kyšiai darbe. Tik vėžiu neserga – tačiau serga motina; čia suminėjome tik Virgos *asmenines*. Nes esama ir visuomeninio pobūdžio: Bernotaitė ryžtasi labai polemiškai kalbėti apie nepriklausomybę lydėjusią ekonominę blokadą, posovietinį absurda, staigius pokyčius, kuriuos priimti sugebėjo toli gražu ne visi, fasadinę krikščionybę, žmonių veidmainystę. Akivaizdu, kad rašytoja kėlė sau tikslą viešinti sovietinio režimo paliktas žaizdas ir atlikti moraliai pasenusio, supuvusio elgesio reviziją. Tačiau, knygos skaitymo ėmusis su neslepiančiu nekantrumu ir išaugintais lūkesčiais, tenka gaudžiai nusivilti. Užgriebiant čia vieną, čia kitą problemą, bet nė vienai neatsidedant (pavyzdžiui, prasminga būtų motinos ir dukters santykio problematika), dingsta galimybė bent vieną jų psichologiškai adekvačiai analizuoti ir rasti reiškinio priežastis. Blogiausia, kad šitaip – sumetant visas į vieną katilą (istorines, socialines, moralines, lyčių) bei suplakant problemų priežastis su pasekmėmis, daromos klaidingos išvados apie save ir pasaulį.

Prasidėjęs gana cinišku tonu motinos laidotuvėse („sudėjusios storas šiknas ant suolo priešais velionės dukrą giedotojos [...]). *Kristau išgirs mus Kristau*

³ Rašytoja Sandra Bernotaitė: „Sau įtikti nėra lengva“, in: literaturairmenas.lt/pokalbiai/690-rasytoja-sandra-bernotaitė-sau-itikti-nera-lengva.

⁴ *Ibid.*

⁵ Lina Neverbickienė, *op. cit.*

⁶ *Ibid.*

išklausyk mus Tėve dangaus Dieve [...] ... Prašiau, kad tylėtų. Vis tiek išsižiojo ir staugia“, p. 5), toliau kalbėjimo stilius poetiškėja, bet taip ir neišsigrynina (toks nei Gavelis, nei Papievis), o tekstas krypsta detektyvo link. Romaną įpusėjęs, atsiranda ženklų, kad istorija pasisuks romantikos pusėn – bet ir vėl ne. Tenka apibendrinti: tai buitinis romanas, neįstengiantis atsiplešti nuo paprasčiausių katės tualetų reikalų (apie *tai* kalbama net darbo pokalbio metu) ir negudraus moralizavimo („Kur tavo paskutinis atlyginimas? Jei būčiau gyva, patarčiau, kaip gyventi. Betgi ar nesupranti, kad jau esu mirusi“, p. 46).

Formaliai romaną sudaro dvi dalys, dar padalytos į neilgus, lengvai besiskaitančius skyrelius. Pabrėžiant pagrindinės herojės psichologinį charakterį – tylumą, negebėjimą prieštarauti ir pasakyti savo nuomonę (bei ją turėti) – dialoguose jos žodžiai neišskiriami įprastu grafiniu brūkšniu (šis sprendimas ypač kontrastuoja su mirusios motinos balsu – jis atrodo tikresnis už pačią Virgą). Net nuostabu, kaip taikliai stilistinė teksto organizavimo forma atspindi herojės pasaulėžiūros monologiškumą, socialinio jausmo vakuumą, jos ontologinį apsisprendimą ignoruoti realybę („tikėsiu tuo, kuo pati noriu tikėti“, p. 326). Ir visas romanas – Virgos pasakojimas – yra kaip ilgas jos pokalbis su savimi, chronologiškai pradedamas pavasarį ir pasibaigiantis vėlyvą rudenį (maždaug 2000 m.), nuolat šokinėjant po vieną ar kitą skaudžios praeities tarpsnį, sukuriant palankų foną motinos ir dukters, vyro ir moters santykių klausimams svarstyti.

Užaugusi Virga tebėra auka, traukianti skriaudėjus („Tas Aido šaltumas toks panašus į mamos. Kitas artimasis, tie patys metodai“, p. 37), išėjusi į gatvę yra žeminama moters, kuriai bandė duoti išmalda; troleibuso stotelėje tampa psichologine seksualinio iškrypėlio bendrininke („Jam tai patiko. Tau tai patiko. Jums tai patiko“, p. 107) ir pan. Destrukciją skleidžia „neišjungiamas tarsi radijo mazgas“ motinos balsas. Ir po mirties jis transliuoja: „Virga, esi kvailė“. Neva pastojus, balsas diktuoja, kad reikia uždaryti orlaidę ir atsukti dujas.

Vyruvi jį tėra daiktas („Aidas prieš miegą mėgėjas saldaus, todėl dar pasikūčia virš plačiai atsimerkusios – nieko vis tiek nesimato, tamsu – nieko neįsivaizduojančios savo moters“, p. 32). Kalbama apie kažkokią judviejų meilę, kurios taip ir netenka pamatyti; neaiškūs, nenuoširdūs, pasitikėjimo neteikiantys santykiai, lydimi dvasinės kančios ir nuolatinių kompromisų su savimi („Kibina, šnekina nepastebėdamas, kad nenoriu nieko girdėti, nenoriu būti liečiama, juolab – gnaiboma. Visgi bandau būti švelni ir net šypsotis [...]“. Kad tik

nesupyktų ir neišeitų“, p. 35; „jeigu nakvojo pas savo esamą žmoną, tai dar nieko nereiškia“, p. 146). Bendras gyvenimas (Aidas apsigyvena kitą dieną po laidotuvių) pradeda griūti nuo (per) kietai išvirto kiaušinio. (Gal autorei vertėjo išbandyti satyros žanrą?)

Grįžtant prie zoologinės vyrų/moterų traktuotės ir knygos pavadinimo – romane pasaulio pradžios ir pabaigos taškas yra katė. Ji, nepastebėta įsmukusi pro atviras Virgos buto duris, tampa pasikeitimų priežastimi, protingumo etalonu („tikiu, kad katė gali būti išmintingesnė už tūlą moterį“, p. 131), dėmesio centru. Ir pati moteris, išskyrus vieną ironišką mestelėjimą („O kuo gi šersi alkaną katę [...]? Pažadais nepašersi. Katė – ne moteris“, p. 75), visiškai tapatinasi su kate („Pajutau jį visu savo kaliu“, p. 6), šiais palyginimais piktybiškai užsižaidžiama („Ot, senos mūsų kaimo moterys – gajos kaip katės“, p. 85). Galbūt būtų įdomu, jei raiška nebūt tokia kokčiai buitiska. Pavyzdžiui, katė – Virgos gelbėtoja nuo nepakeliamų „mylimojo“ glamonių: „Viduje rėkiu [...]. Kenčiu. Ar galėčiau garsiais prieštaravimais sau kuo nors padėti?“ (p. 88). Įsiklausiusi į šeiminkės pagalbos maldavimą, katė nutraukia veiksmą perdrėksdama „mylimojo“ užpakalį. O renkantis naują paltuką, taip – „kad net skauda“ – norisi to, kuris su dažytu katės kailiuku ir pan. Tad mąstoma vien zoologiniais įvaizdžiais, o bendradarbių Unės cinizmas traktuojamas kaip didvyriškumo viršūnė: „Veistis? – Unė, kaip visad, kandi ir kanda giliai, iki kaulo. – Ačiū, kad rūpinatės mano reprodukcine sveikata. [...] Aš ne apie save galvoju, aš ne katė rujojanti“ (p. 41). Tačiau, kaip minėta, „Nelaukta ateina toks mirtinas vakaras, kada net katė nedžiugina“ (p. 127) – vakaras, kai Virga susiduria su savo gamtiškumu: vaisingumu ir nėštumo galimybe. Virgos bendradarbių pokalbiuose (draugių ji neturi) aptariamoms bent kelios tapimo motinomis priežastys: ekonominis neišprusimas („Lietuvoje ekonominė ir politinė situacija vis dar beviltiška“, p. 41), baimė gyventi ir mirti vienišai („tai bent pasigimdė, tai bent nebebus viena“, p. 41), aplinkos spaudimas („Sigaretė – pati negražiausia pasaulio moteris – išsipildė!“, p. 41). Be alternatyvų išvardytiems variantams. Tai padeda Virgai apsispręsti, surasti savo (o)poziciją: „Aš nenoriu meluoti nei sau, nei kitiems. Man nepatinka vaikai“ (p. 293). Ši nuostata nemeluoti sau ir kitiems, nesidangstyti už žodžių svarbi ne tik vertinant motinos gyvenimą, bet ir jai pačiai, apsisprendus darytis abortą: „Ne išvalymas. Būtent abortas. [...] Vadinkim reiškinį jų tikraisiais vardais“ (p. 194).

Iš Aido lūpų nuskambėjus tiksliai diagnozei (Virga nekalba), neinama problemų sprendimo, susitaikymo

su savo negaliomis ir asmenybės keitimosi keliu, nes pats Aidas tėra klišė, santykiuose sukčiaujančio vyro idėja, o ne gyvas personažas. Todėl jo išsakytos mintys paliekamos užribyje – kaip patyčios, kaip tai, su kuo reikia kovoti atsiribojant. Visa Virgos psichologinė raida grindžiama laisvėjimu (jį seka ir „teisingi“ pasirinkimai). Bet egzistencine prasme ir laisvi, ir atsakingi būname visada – darydami tiek gerus, tiek blogus pasirinkimus. Laisvės sąvokai čia suteikiamas atsiribojimo nuo visko turinys. Galiausiai sugeneruojamas asmeninis moto: „Reikia daryti tai, ką norisi, ir taip, kaip norisi [...]. Valgyti tai, ką norisi, gerti tai, ką norisi [...]. Ir neklausyti niekieno nuomonės, būti laisvam nuo aplinkinių valios, kalbėti, neklausant pritarimų ir prieštaravimų, sakau aš. [...] Matyti tai, ką norisi matyti“ (p. 293–294), išsikeliamas gyvenimo tikslas: „Išmokti gyventi vienai“ (p. 330).

Nei vaikystė, nei vėlesnis santykis su motina nesudarė sąlygų Virgos savivertei formuotis, todėl ji yra „storas chameleonas išsprogusiomis akimis“, kuris – be galo lėtai – virs gulbe. Gulbė bręsta ir dvasiškai: knygai solidžiai persisvėrus į antrąją pusę, net ir Virga suvokia tai, kas skaitytojui buvo aišku nuo pirmojo puslapio (pirmojo, kuriame pasirodė Aido personažas) – „Jokio tėviškumo ar net vyriškumo jame [...], jis ne tik Austėjos, bet ir manęs nevertas“ (p. 193). Siužetas plėtojamas aktyviai, įvykis veja įvykį, tuo tarpu autorės žadėta dvasinė metamorfozė smarkiai buksuoja. Net po lemtingos, bohemiškai praleistos nakties, atnešusios gerą nuotaiką ir žadėjusios dvasinę pusiausvyrą Virgos gyvenime, energijos atsargos pasibaigia jau pusiaukelėje į namus.

Suluošintas santykis su tikrove lydi ir Virgos intymų gyvenimą, jos mazochistišką laikyseną: „Mane apglėbė iš nugaros, į mane įsibrovė, mane pamiršo, tik stumdo. Stumdo nuo skausmo tinstantį kūną. Išsiriečiu, suklykiu tarsi pervaziuota katė. [...] Iškrentu iš nesantuokinio guolio. Keturiomis, ant kilimo“ (p. 58). (Įdomiausia, kad esama nuomonės, jog romaną „nuo kitų šiuolaikinių romanų skiria tai, kad erotinės scenos yra apeinamos, nėra to banalaus vulgarumo, kuris skatina neigiamus jausmus, netgi pasišlykštėjimą“⁷.)

Apskritai sukaupų traumų požiūriu Virga yra toks *sunkus atvejis*, kad rašytojos pasirinkimas kelia nuostabą. Tai kli citata, liudijanti Bernotaitės norą pasipriešinti vyriškam stereotipui apie moteris: „Virga, tau viskas gerai su galva? [...] Jis tikisi mano atsakymo [...]. Ašarų. Kad tapčiau įrodymu – visos moterys tokios. Iste-

rikės. Nesuvaldomos. Nenuspėjamos. „Logikos be““ (p. 59). Tačiau paradoksas – moteris, kurią autorė sukūrė, pranoksta bet kokius moters-isterikės portretus: silpna, iracionali, nesugebanti priimti sprendimų. Tai moteris be veiksmų nuoseklumo, vieną dieną ji galvoja apie palikuonis („Jam nesakau, kad bandau atspėti savo vaisingas dienas ir tuomet jau tapti labiau patraukli“, p. 27), kitą – jau žudosi dėl tariamo nėštumo (vėl „išgelbėja“ katė). Ar gali būti labiau apgailėtinas kontekstas svaičioti apie tariamą savo pranašumą? „Aš žinau, tavo tarnai degino mano giminę ant laužų. Prisidengdami krucifiksais naikinate moteris ir kates, moteris kaip kates – kates kaip moteris. Ačiū už dievišką dėmesį ir pragarišką elgesį su mumis. Ką mes padarėme? Mes juk ir taip neturėjome balso. O gal turėjome? Gal tuo ir tapome pavojingos? Savo grožiu, savo tylą, savo žinojimu – akivaizdžiu pranašumu“ (p. 274–275).

Sakytume, pagrindinis proto uždavinys – pažinti tikrovę. Virga nuo objektyvios realybės atsiriboją, mąsto, bet vien mazochistinėmis, save niekinančiomis mintimis, o moterų emancipacija jos dar nepasiekusi – yra pasyvi pilietė, savo balsavimo teise nesidomi ir ja nesinaudoja. Konstatavusi, kad „Ne sykį girdėjau darbuotojas kalbant: per didelis protas nepuošia moters“ (p. 42), su tokia nuostata nei polemizuoja, nei kitaip bando paneigti šį stereotipą. Ne mūsų reikalas, bet ką Freudas pasakytų apie pasirinkimą moters portretą dėlioti taip juodai? Šiaip ar taip, *Katė, kurios reikėjo* – įdomi medžiaga norintiems pasipraktikuoti su psichoanalitiniu literatūros tyrinėjimo metodu. Knygoje nėra nė vieno teigiamo personažo vyro (trumpai užsimenama apie šilto būdo senelį). Vyrų yra opozicija, o kas didesnis kačių priešas, jei ne šunys? Nepraleidžiama progų įgelti, problema aptariama labai konkrečiai, netgi su tikslia geografine nuoroda: „Lietuvoje itin dažnas ir labai nuobodus vyrų tipas – vyras vaisintojas. Jis trokšte trokšta tave vesti ir turėti su tavimi vaikučių. [...] Šokiuose ar prie svečių baksnos tave pryšakiau į pasturgalį, duodamas suprasti, kas lovoje užima dominuojančią pozą, o namie – jaukiai susirangys tau ant kelių ir ieškos papo, ir žįs tave, kiek tik leisies! [...] Jos žino, kad tai yra geriausias variantas, kurį gali rasti, nes nenori likti viena su vaiku arba, apsaugok Viešpatie, senmerge. [...] Lietuvės dargi kursto tokį elgesį su vyrais: visos žino, kad gyvena su nevykėliais, kurių šlapius vystyklus namie kasdien plauna, bet viešai vaidina idiotės, kvalesnes už savo sutuoktinį, už savo

⁷ Edita Petkūnaitė, *op. cit.*

⁸ Tumasonytė Jurga, „Grafomanija ir liepsnų liežuviai“, Bernardi-

nai. Prieiga per internetą: bernardinai.lt/straipsnis/2011-01-05-jurga-tumasonyte-grafomanija-ir-liepsnu-liezuviai/55668.

ąžuolą, kurio kiaušai kaip giliukai“ (p. 203). Tai nėra momentinio įsiučio šūksnis ar medžiaga tolesnei polemikai vystyti, – tai šios knygos *tikrovė*. Žiauri knyga. Žiauri savo banalumu.

Ką dar galima pridurti apie Bernotaitės herojų pasaulį? Iš buities bandoma daryti filosofiją: romanas lyg ir pasakoja apie tai, kaip vieniša moteris randa palaikymą ir stiprybę ne kitame žmoguje (motina miršta, sugyventinis išsina), bet jo simuliacre – katėje. Romanui baigiantis, stojus rudeniu, katė išleidžiama „žiemoti“ laukuose. Net ir labai stengiantis pateikti tai kaip dvasinės brandos paralelę (nuo šiol būsiu savarankiška, stipri, pajėgsiu tvarkytis pati etc.) ir veiksmą poetizuoti, skaitytojas juk dar neužmiršo, kad katė paprasčiausiai pradėjo keršyti, netekusi mažylių, – įžūliai liovėsi naudotis „kačių tualetu“. Namuose ėmė smirdėti... Ak, kaip proziška. Bent šiuo požiūriu pavadinimas knygai tinkamas – katės *reikėjo*, bet *nebereikia*: po to, kai tenka su ja derinti ir diskutuoti „buitinius klausimus“. Kaip bežiūrėsi, pagrindinė herojė dar neužaugusi iki dialogo – net su kate. Tačiau Virga išmoksta *prisitaisyti*; pamiršusi ankstesnįjį bodėjimąsi melu, susiranda savęs vertą, konformistiškai maštantį darbdavį: „[...] Tikiuosi, neturi nieko prieš tikėjimą? Neturiu, pameluoju, o ką – negi sakysi teisybę, kai verkiant reikia darbo? – Aš tai pats prieš nusistatęs, bet kai moka pinigus, tai ir velnią transliuosiu“ (p. 333).

Apskritai romanas labai ateistiškas, su sąmoningai plėtojama krikščionybės kritika („Šiandien taip smarkiai nedirgina prikalto kūno vaizdas. [...] Abejoju, ar

žmonės suvokia, ką mato diena iš dienos sau prieš akis [...]. Ar kas nors ima galvoti apie jo mirtį, kaip apie nepakeliamą, iš tiesų nepakeliamą kančią? Ar turi kam nors prasmės žodis „atpirkimas“? [...] Medgaliukas, kuriam kai kas ėmė melstis lyg stabui“ (p. 272–273). Stereotipiškas. Zoologiškas. Patetiškas. Techniškas. Apie paskutinįjį romano bruožą galima ir plačiau. Autorė, išskirtinai atsidėjusi rašymo *amato* technikai, piktinasi: „O kas tas talentas? Kaip jį matuoja? Kitaip būtų, jei kalbėtų apie meistrystę (ar amatą). Tuomet būtų aiškesni kriterijai. Bet ar kas dalinasi tais kriterijais? Literatūros kritikai dažniausia aptaria ne formą“⁸. Ką gi, reikia pagirti – romanas parašytas išties techniškai. Taip nuspėjamai techniškai, kad kūrinio pradžioje pasirodęs šautuvas – Omar Khayyam eilės epigrafe – tvarkingai išsauna priešpaskutiniame skyriuje, – rašoma juk pagal taisykles!

„Pats tas rudenį visiems skaitytojams, pasiilgusiems geros lietuviškos prozos“⁹.. Viršelio tekste iškeltas pretenzingumas atsisuka prieš autorę, o keletas šaržuotų pastebėjimų, kurių visai pakaktų šiuolaikiškai (ir visai elegantiškai) socialinei novelei, romano *nepaveža*. Ir ironizuoti norisi jokiū būdu ne moterų sugebėjimą rašyti knygas ar dirbti kitus darbus. Paprasčiausiai tenka nustebti – ir tas nustebimas gilus – kad pagaliau galinčios užsiimti įvairia veikla ir turinčios laiko, gavusios „balso teisę“, jaunos rašytojos apie save, savo santykį su *Kitu* prabyla būtent *taip*. ▪

⁹ Lina Neverbickienė, *op. cit.*

Linas Kėvelaitis

KORTAGAI

Slaptoji princo Druado užduotis

Linas Kėvelaitis – verslininkas, kartu su sūnumi Nojumi įkūrė Kortagų karalystę ir tikisi, kad apsilankę pasaulyje, kuris gyvuoja visai čia pat, šalia mūsų, nepaklysite painiose džiunglėse, atskleisite daugybę paslapčių ir padėsite herojams įveikti visas kliūtis.

Slaptoji princo Druado užduotis – pirmą ciklo *Kortagai* knygą.

Dešimtmetį berniuką Nojų skruzdėlių karalystės burtininkė sumazina iki skruzdės dydžio...

Ar manai, kad tau negali taip nutikti? Ką slepia aukštos žolės ir susiraizgiusios samanės? Ar žinai, kas yra tragbaumas? O šviesošiaudžiai? Ar esi sutikęs skraidenių, krebždukų, murmeklių?..

Padėk Nojui su skruzdėliuku Dru pargabenti karaliui slaptą mėlynąjį ryšulį. Jei jis nespės grįžti iki saulės laidos, liks mažas amžinai...

